

Михайло Савченко

ІГОР КАЧУРОВСЬКИЙ ЯК ВИЗНАЧНИЙ УКРАЇНЕЦЬ, ПАТРІОТ У НАВЧАЛЬНОМУ КУРСІ «ЛЮДИНА І СВІТ» У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ

На долю освіти України XXI століття випала велика гуманістична місія, що передбачає істотну трансформацію світоглядних орієнтацій і самосвідомості юних громадян, розвитку національно-патріотичного виховання особистості та її громадянської відповідальності, участі в розвитку демократії в Україні, протистояння антиукраїнським силам, інтеграції національної системи освіти у європейський і світовий культурно-освітній простір, забезпечення культурно-духовного імунітету перед загрозою космополітичної ерозії, насичення суспільства ідеями національної гідності й гордості, високоморальності, ідеалами патріотичного державницького служіння.

Основою демократичного ладу є людина, яка «постійно розвивається і вдосконалюється, а також цілеспрямовано і осмислено займає чільне місце в суб'єкт-суб'єктних відносинах, що формуються» [8, с. 81].

«Особливої ваги набуває проблема людиноцентризму освіти як теоретичної складової національної ідеї», - зазначає академік В. Г. Кремень. – «... Людиноцентризм сучасної філософії освіти безпосередньо пов'язаний із системою ціннісних відносин» [8, с. 371].

Особливої актуальності набуває розвиток морально-громадянських цінностей учнів, особистості громадянина-патріота України - демократичної держави, формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у дітей та молоді, які повинні здійснюватися на прикладах героїчної боротьби українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності.

3 грудня 2012 року у Київській гімназії східних мов № 1 - асоційованій школі ЮНЕСКО здійснюється дослідно-експериментальна робота всеукраїнського рівня за темою «Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів» (2012--2019 роки) [10, с. 161].

Розвиток у юної особистості культурно-мовних та морально-громадянських цінностей може забезпечити така соціально-спрямована педагогічна організація освітнього процесу, що розкриває перед кожним учнем світ, збагачує його знаннями й громадянським досвідом, набутими попередніми поколіннями, талантом і волею, високою духовною мудрістю української національної культури, соціальним досвідом людства.

Відзначаємо особливу важливість шкільного суспільствознавчого курсу «Людина і світ». Виходячи з мети, завдань, очікуваних результатів дослідно-експериментальної роботи, вчитель курсу «Людина і світ» має право вносити зміни до змістового наповнення навчального предмету

У цьому контексті (у рік відзначення 100-річчя від дня народження Ігоря Васильовича Качуровського) особливого значення набуває інтеграція знань про феномен талановитого українського поета української діаспори, прозаїка, перекладача, літературознавця, критика, людину високих моральних якостей, який творив на Заході фасад української літератури, культури загалом. «Ігор Качуровський... цінний для нас справді індивідуальним духовним досвідом і глибоким художнім осмисленням не тільки життєвої долі тієї частини свого покоління, яке винесли з рідного краю на чужину жорстокі вітри. . Поезія Качуровського сповнена багатьох важливих запитань до людини, запитань про ті речі, без яких саме її існування стає духовно кастрованим і безглуздим», - зазначає М. Слабошпицький [11, с. 587].

Морально-громадянські цінності - це поняття, яке відображає значущість для індивіда загальнолюдської, суспільної моральності, громадянськості, усвідомленого вибору морально-гуманістичних, демократичних ідеалів, у здатності до особистої активної відповідальної громадянської позиції носія гуманістичної моралі [10, с. 161].

Історико-культурна, громадянська спрямованість освітнього процесу на основі життя та діяльності Ігоря Качуровського насичує вивчення теми «Україна і світ» у шкільному курсі «Людина і світ» [9, с. 10, 19]. Один із уроків присвячується І. В. Качуровському у формі семінарського заняття. Учні задовго до семінарського заняття об'єднуються у творчі дослідницькі групи, які досліджують життя і творчість визначного українця І. В. Качуровського та готуються до розгляду таких питань:

1. Основні життєві віхи І. В. Качуровського (1918-2013), лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка (2006), будівничого Держави Українського слова по чужих світах.
2. І. В. Качуровський - видатний український поет, прозаїк, перекладач, літературознавець, радіожурналіст.
3. Ігор Качуровський - високоморальний патріот, добровільний вигнанець, що розлучився з батьківщиною - Україною в обмін на особисту свободу.

4. Книги І. Качуровського - зворушливий образ живої, стражденної, плюндрованої, незнищеної і невмирущої української літератури.
5. І. В. Качуровський - знавець понад 20 іноземних мов, перекладач європейських літератур, історик літератури, який жив у світі української культури, її імперативами.
6. Ігор Качуровський в Австрії, Аргентині, Німеччині: вперта праця задля збереження національної і культурної ідентичності української громади на чужині.
7. Ігор Качуровський - український патріот і незалежна Україна.
8. І. В. Качуровський і Ніжинщина.
9. І. Качуровський - майстер, доробок якого - вказівний перст у напрямок вартісного і невмирущого.

Учням рекомендується для опрацювання список джерел до семінарського заняття, а також повторити конкретні теми з історії України, географії України, української літератури, зокрема матеріал про основні періоди, причини еміграції українців до різних країн світу, про внесок закордонного українства у світову культуру, у популяризацію досягнень українців у різних сферах життєдіяльності, в «українському освоєнні» досягнень світової цивілізації та культури.

Мета та завдання семінарського заняття: визначити місце видатного українця-патріота І. В. Качуровського - закордонного поета, прозаїка, перекладача, літературознавця, знавця багатьох іноземних мов у розбудові Держави Українського слова у світовій спільноті; виокремити значення високоморальних, громадянських якостей «найєвропейзованішого поета» для сучасників, цінність його індивідуального духовного досвіду та глибокого художнього осмислення життєвої долі покоління українців, розсіяних по світах; підкреслити вагомий внесок Ігоря Качуровського в «українське освоєння» світової літературної спадщини, у скарбницю світової культури; розвиток ціннісно-сміслових орієнтацій та критичного мислення учнів.

До уроку спільно з бібліотекою готується тематична книжкова виставка про життя і творчість І. В. Качуровського. Під час семінару учитель наголошує на тому, що з попередніх уроків курсу «Людина і світ» учням відомо про те, що кожна нація, кожна культура є особливою, але водночас вони мають багато спільних рис. Досягнення кожної національної культури є певним внеском до загальносвітової культури. Гімназисти наводять факти про внесок українців у світову науку й культуру. Серед визначних українців поза матірню землю виділяємо знакову постать І. В. Качуровського (1918-2013) - відому й маловідому в Україні, але високо поціновану літературознавцями, шанувальниками красного письменства, який залишив по собі унікальний доробок, що належить до найвищого поверху української літератури. Творча спадщина І. В. Качуровського створена поза межами Батьківщини - в Аргентині та в Німеччині, стала національним культурним надбанням.

У ході семінару продовжується робота над такими поняттями й термінами як «особистість», «сутність людини», «цінності», «загальнолюдські цінності», «українські національні цінності», «творчість», «творення людиною свого життя» та іншими.

Учитель акцентує увагу учнів на влучні слова О. Бросаліної - дослідниці життя та творчості І. Качуровського: «Життя Ігоря Качуровського (1918-2013) дорівнює цілій епосі: він прийшов у цей світ під звуки кулеметних черг, коли точилися бої за Ніжен між українською армією та червоними, кажучи сучасною мовою, терористами; бачив жахіття розкуркулення і сам підлітком під загрозою репресій, мусив тікати разом із батьками з рідного села - легендарних Крут на Чернігівщині; пережив страшну окупаційну зиму 1941-1942 років у російському Курську; вийшов живим з табору цивільних полонених; витримав важку й небезпечну дорогу на Захід, через опалену війною Галичину та Словаччину, і пройшов жорсткими щаблями емігрантської долі: злигодні австрійських таборів Ді-Пі, непосильна праця в буенос-айреському порту й водночас наполегливе розширення своїх культурних обріїв і плекання власного літературного стилю, щоб лише на шостому десятку літ почати жити з інтелектуальної праці - як журналіст Радіо «Свобода» і викладач Українського вільного університету в Мюнхені. Але скрізь, і в таборовому бараці, й у нетрях робітничого передмістя аргентинської столиці, й у затишному мюнхенському кабінеті, він лишався поетом, українським поетом, який творив поза часом і простором - далеко від України, та й не для тогочасної України, яка до 1991 року могла хіба що почути його голос на хвилях Радіо «Свобода», а для України майбутньої, яка оце тепер народжується на наших очах у двобої з імперським Голятом [6, с. 23].

У ході семінарського заняття, у контексті теми уроку, акцентується увага на поєднанні національного та загальнолюдського в культурі у творчості І. Качуровського, на багатоманітності та взаємодії культур на засадах гуманізму, прогресу, ціннісних соціокультурних, духовних вимірів людського життя, його сенсу в різних культурно-мовних ареалах та суспільно-політичних системах. У ході

«мозкового штурму» учні визначають компоненти морально-громадянських цінностей, носієм яких був І. В. Качуровський. Учасники семінару виділяють такі визначальні риси І. Качуровського як особистості - честь, совість, гідність, інтелігентність, справжня патріотичність, усвідомлений моральний вибір, почуття особистої відповідальності та громадянського обов'язку, прихильність та любов до українського слова, до України як прояву високої духовності, постійне самовдосконалення в освоєнні іноземних мов, у пізнанні шедеврів світової літератури. Акцентується увага на перекладах І. Качуровського - дослідника китайської поезії (Лі Бо, Вен Чен Кін, Тзе Лянг, Ін Чжунь Вен, Чванг Тзу), перської поезії (Омар Хайям) [3, с. 503-506], давньої та сучасної англійської поезії (Джеррі Чосер, Вільям Вордсворт, Крістіна Джорджіна Россетті, Вільям Генрі Девіс, Чезаре Павезе та інші) [3, с. 507-508; с. 38-50], тому що гімназисти вивчають східні та англійську мови. Учні підкреслюють, що І. В. Качуровський з болем відгукувався своєю творчістю на багато подій української історії: насильницька колективізація сільського господарства, Голодомор 1932-1933 років в Україні та його катастрофічні наслідки, літературно-культурні процеси в Україні 20-30-х років, становлення радянської системи й тоталітарного суспільства, вимушена еміграція українців наприкінці Другої світової війни в Європу, тяжка праця закордонного українства для виживання в нових суспільно-політичних та економічних реаліях.

І. Качуровський у своїх есе торкається покоління Другої світової війни в літературі української діаспори. Він, зокрема, зазначає: «На кінець 1945-го - початок 1946 р. на Заході попри всі зусилля людоловів, залишалось яких 400 тис. українців. Почасти це були вихідці з Галичини, Волині, Буковини, «старі емігранти», себто представники першої, «уенерівської» еміграції, що в переважній більшості маса українців складалася з колишніх радянських громадян, які повиправляли у своїх документах місце народження...»

Після війни головна маса українських творчих сил зосереджувалася в Баварії, переважно - у перетворених на табори для «переміщених осіб» колишніх казармах Аувсбургу, Мюнхену, Регенсбургу, почасти у віддалених од великих міст таборах Міттенвальду та Берхтесгадену; в Австрії українськими центрами стали Зальцбург і містечко Ляндек у Тіролі; не слід забувати й таборів біля Ріміні (на сході Італії), де було кілька представників творчої молоді...» [5, с. 515].

Учні визначають творчі зв'язки Ігоря Качуровського зі своєю батьківщиною, з рідним краєм - Ніжинщиною в роки незалежності. В Україні побачили світ багато його творів, зокрема збірка «Променисті силъвети» (Лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки), за яку у 2006 році йому була присуджена Національна премія імені Тараса Шевченка. До 100-річчя від дня народження полум'яного майстра українського слова вийшло видання «Ігор Качуровський. Спомини і постаті» [6].

Наводимо висловлювання відомого літературознавця І. М. Дзюби: «Бувши найактивнішим учасником українського літературного процесу, Ігор Качуровський не оминув, здається, жодного - прикметного явища, жодного гідної уваги імені як у діаспорі, так і в Радянській Україні - від початку й до кінця ХХ століття. Це справді променисті силъвети, що променіють і власним світлом, ізсередини, і світлом думки удохотвореного інтерпретатора» [1, с. 547]. А М. Ф. Слабошпицький - літературознавець вказує на феномен І. Качуровського: «Ігор Качуровський у нашій літературі - постать абсолютно унікальна. І виняткова творча багатогранність, й освіченість - справді не уявляєш, кого можна поставити поряд із ним... Качуровський - читач, яких майже немає (Хіба що Дзюбу та Загребельного тут можна згадати). Його веде крізь життя невситима допитливість до всього. Він легко й вільно орієнтується в епохах, стилях, мистецьких напрямках. І повсюдно він, як мовиться, свій...» [11, с. 591-592].

І. В. Качуровський нагороджений медаллю Українського вільного університету (Мюнхен, Німеччина), орденом «За заслуги» (Україна), є лауреатом премії журналу «Сучасність» і Ліги меценатів, імені М. Рильського, В. Вернадського, В. Свідзінського. Помер 18 липня 2013 року в Мюнхені і згідно з заповітом похований у селі його дитинства Крути Ніжинського району на Чернігівщині.

Учні відзначають, що визначний син українського народу І. В. Качуровський, українська діаспора в цілому, своїм буттям урізноманітнюють та збагачують українську присутність у світі, надаючи посильну допомогу історичній Батьківщині, сприяють вивченню історії української діаспори, її вагомому місця й значення у різних сферах незалежної України, що має важливе стратегічне значення. Діє Державна програма «Повернуті імена». Її мета - створення та здійснення в державі системи заходів, спрямованих на вивчення, повернення в Україну спадщини видатних діячів науки й культури, популяризація їхнього творчого доробку й уведення його до наукового й культурного обігу. Кабінет Міністрів України в 2018 році затвердив Державну програму співпраці із закордонними українцями до 2020 року. Популяризація творчості І. В. Качуровського, вірного «своїй моральній істоті, своєму культу знання, своєму творчому і людському покликанню» [6, с. 22] - повинна зайняти гідне місце в Новій українській школі.

Література

1. Дзюба І. М. Вірність собі. Ігор Качуровський *І. М. Дзюба. На трьох континентах*: у 3-х кн. Київ: Вид-во «КЛІО», 2013. Книга 1. 807 с.
2. Ігор Качуровський - Микола Шкурко: Листування. 1994-2013. Мюнхен - Ніжен / упоряд. М. П. Шкурко. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2016. 656 с.
3. Качуровський Ігор. Круг понадземний. Світова поезія від VI до XX ст.: переклади. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 527 с.
4. Качуровський Ігор. Ми - в Аргентині II Українці в Аргентині: [Фотоальбом]. Видання 1. Київ: Мистецтво, 1997. 128 с.
5. Качуровський Ігор. Променисті сильвети: Лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 766 с.
6. Качуровський Ігор. Спомини і постаті / упоряд., передм. і прим. Олени Бросаліної. Київ: ТОВ «Видавництво КЛІО», 2018. 608 с.
7. Качуровський Ігор. 150 вікон у світ: 3 бесід, трансльованих по Радіо «Свобода». Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 462 с.
8. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. 2-ге вид. Київ: Т-во «Знання» України, 2011. 520 с.
9. Програми для загальноосвітніх навчальних закл'адів. 10-11 класи. Людина і світ. Рівень стандарту. Академічний рівень. Профільний рівень. Київ: ВАТ «Поліграфкнига», 2010. С. 10, 19.
10. Савченко М. Науково-теоретичні підходи до розвитку морально-громадянських цінностей учнів у контексті дослідно-експериментальної роботи в гімназії. *Дидактика, теорія і практика: зб. наук, праць / за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. 208 с.
11. Слабошпицький М. Ф. 25 українських поетів на вигнанні. Київ Ярославів вал, 2012. 720 с.